

УДК 379.85(477)

JEL Classification : D 510, F 430, L 200

© Єкель Г. В., 2021
ekelannak@gmail.com

Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький

**АГРОТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯК СКЛADOVA ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ**

У статті досліджуються аспекти агротуристичної діяльності як складової екологобезпечного використання земель. Описано передумови для товаровиробників та можливі види туризму за екологобезпечного використання земель. Запропонована форма організації виробництва у вигляді кластера Встановлено, що першим кроком до розробки та ведення агротуристичної діяльності як складової екологобезпечного використання земель є розуміння свого клієнта. Описано кроки які необхідно здійснити при організації агротуристичної діяльності, серед яких : SWOT-аналіз товаровиробника з екологобезпечним використанням земель, організаційно-економічного механізм управління екологобезпечним використанням земель, формування та впровадження самої бізнес ідеї, принципи ціноутворення, створення сервісної служби. Останнім кроком буде формування моніторингової служби та оцінки ризиків при веденні даного виду підприємництва. В результаті аудиту створюється відділ поліпшення агропідприємства. Визначено, що державне регулювання та підтримка стають вагомими важелями, які будуть допомагати проведенню туристичної діяльності товаровиробнику.

Ключові слова: агротуризм, діяльність, виробництво, екологобезпечне використання земель.

Постановка проблеми. Зважаючи на нові умови функціонування аграрних підприємств, тимчасові закриття ринків, та обмеження попиту споживачів, а нині - і створення штучних бар'єрів для виїзду людей закордон виникає потреба пошуку додаткових джерел прибутку для товаровиробника з одного боку, та з іншого, відкриває інакші горизонти для отримання доходів. Так, створюється надлишкова потреба у сфері відпочинку, яку має змогу реалізувати кожен підприємець. Перед товаровиробником постає завдання, на скільки він готовий до співпраці та взаємодії з живими людьми та чи може він відкрити своє виробництво для пересічного громадянина.

Штучний ажіотаж та примусова вакцинація при умові, що людина хоче відпочити не в Україні, дозволяє ввести нову сферу діяльності агропромислового товаровиробнику як то агровиробничий чи зелений туризм. Специфіка уже залежить від територіальних особливостей та інфраструктури в яких розгортає своє виробництво суб'єкт господарювання.

Проводячи туристичну діяльність, з одного боку, вирішується питання у соціальній сфері – розваг та проведення вільного часу людьми, а це - покращує трудову діяльність та зменшує вживання алкоголізму, наркотиків, тобто оздоровлює націю. З другого боку, ведення такої практики дозволяє популяризувати екологобезпечну продукцію, тобто створити попит на свої ж товари.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бабікова К.О., Ніколаєв К.Д. розглядали сутність поняття та перспективи агротуристичної діяльності з точки зору збалансованого розвитку сільських регіонів [1]. Питання функціонування туризму в агропромисловому виробництві досліджували Бондар В.В., Ганжа Я.Л., які виявили значення агротуризму для особистого селянського господарства, села і туристів [2]. Кацемір Я.В. проводив дослідження сучасного стану розвитку агроекотуризму та виявлення тенденцій і перспектив його розвитку в Україні [3]. Підвальна О.Г. провела глибокий аналіз формування регіональної політики регулювання інноваційного розвитку сфери туризму, вплив на національну економіку. У її роботі представлено туризм з точки зору інновацій та регіонального розвитку [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері агротуристичної діяльності виникає питання як товаровиробнику за екологобезпечного використання земель вибрати вид туризму та як йому організувати свою діяльність і які кроки необхідно здійснити при організації бізнесу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження агротуристичної діяльності як складової екологобезпечного використання земель.

Основними завданнями дослідження є: виявлення передумов для здійснення туристичної

діяльності в сільському господарстві, визначення основних кроків, які має зробити товаровиробник для виходу на ринок.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основними умовами заняття агротуристичною діяльністю є:

- дослідження ринку туристичних послуг;
- потенціал господарства, який складається з ресурсів господарства, де провідне значення має особистість господаря;
- невелика початкова фінансова база для провадження агротуристичної діяльності;
- оточення господарства, яке передусім пов'язане з привабливістю території, станом регіональної інфраструктури та діяльністю органів місцевого самоврядування [1].

Вид агротуризму буде залежати від різноманітних чинників. Одним із визначальних факторів, вибору для того, чи іншого підприємця є місце локації. Іншим визначальним чинником є транспортне сполучення та соціальна інфраструктура.

Споживач перш ніж їхати відпочивати у ту чи іншу місцину завжди задає собі питання стосовно кількості та щільності населення. Тому одним із факторів є густота населення території прилеглої до суб'єкта господарювання.

Інша сторона – екологічна ситуація в регіоні, де знаходиться товаровиробник. Для прикладу, ніхто не хоче їхати, чи споживати продукцію у підприємства, яке прилегле до зони вибуху ЧАЕС, або інших місць техногенних катастроф. Люди охоче будуть їхати та обирати туристичний відпочинок у Карпатах, інших зелених зонах. Однак, тут виникає питання щодо сміття, приміром, Західна України і смітцева проблема стоять досить гостро. Річки Карпат забруднені сміттям та побутовими відходами. Для прикладу, ніхто не буде споживати форель та оглядати таку ферму у Львівській області, навпроти якої знаходиться сміттєзвалище.

Транспортне забезпечення, а особливо транспортна розв'язка, віддаленість від транспортних шляхів та рейсових маршрутів транспорту. Наприклад, підприємство, яке знаходиться поруч із обласним центром будуть відвідувати частіше, ніж яке розміщене у глибині гір, де їздить маршрутне таксі двічі в день.

Одним із видів туризму за екологічнобезпечного використання земель може бути формування центру санаторно-курортного лікування. Перевагою для такої туристичної діяльності є наявність джерел мінеральних вод, родовищ радону, грязьових природних озер тощо. При цьому перевагою буде наявність зеленої зони, лісу, озера поблизу та віддаленість від транспортних шляхів, залізничної колії. Тихе

місце, без шуму доріг, з цікавими туристичними маршрутами. Безумовно, якщо поряд буде знаходитися в межах 10-20 км фермерське господарство, яке вирощує органічну та виробляє екологічнобезпечну продукцію є перевагою.

Пам'ятки культурної спадщини спостерігаються у Сумській, Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій області, а також у м. Києві та АР Крим та Одеській, Тернопільській областях [4, с. 179].

При розробці туристичного бізнесу необхідно враховувати ряд факторів та особливостей діяльності в сфері сільського виробництва. Одним із них є уникнення сезонності при виробництві продукції – тобто, найбільший приплив туристів буде в періоди з найбільш придатними погодними умовами. Однак, додаткові обладнання та пристосування туристичних об'єктів і створення умов для відпочинку в будь-який сезон допоможе отримувати дохід цілий рік. При цьому мають бути враховані такі фактори: створення і забезпечення дозвілля для відпочиваючих та база харчування.

Дозвілля можна забезпечити кількома способами:

- взимку – зимові види спорту, катання на конях;
- влітку – купання у річках, сплави;
- активні екскурсії – піші, велосипедні, кінні, автобусні;
- виробничі екскурсії, на яких можна вивчати ту чи іншу форму ведення виробництва, та творчі, на яких учасники можуть розвивати творчі навички та освоювати нові види дозвілля – ліплення, ковка, виготовлення з глини предметів, писанкарство, виготовлення іграшок, валяння, вишивання тощо.

База харчування буде додатковою перевагою стосовно суб'єкта господарювання з екологічнобезпечним використанням земель – готування їжі без ГМО, використання продуктів, які вирощуються екологічнобезпечним або органічним способом.

Першим кроком до розробки та ведення агротуристичної діяльності, як складова екологічнобезпечного використання земель є розуміння свого клієнта. Робота з цільовою аудиторією передбачає створення таких умов, які повною мірою будуть забезпечувати потреби Ваших споживачів.

Якщо Ваші споживачі сім'ї з дітьми, то додатковими перевагами буде – наявність дитячого майданчика та дитячої кімнати. Так, для товаровиробника з екологічнобезпечним використанням земель клієнтом є людина, яка притримується здорового способу життя, є досить

свідомим громадянином та думає про долю майбутніх поколінь.

Наступним кроком є оцінка своїх можливостей стосовно свого положення – SWOT-

аналіз (табл. 1). Тут проводимо визначення зовнішніх умов та можливостей.

Таблиця 1

SWOT-аналіз товаровиробника з екологобезпечним використанням земель

Сильні сторони Блакитний океан Власний бренд Інноваційні технології Забезпечення екологічної безпеки	Слабкі сторони Недостатня розрекламованість, обізнаність населення Низька свідомість людей Відсутність стратегії розвитку
Можливості Розвиток сфери розваг Формування кластерних структур Використання інновацій для виробництва Зацікавлення регіональної влади до співпраці Залучення інвестицій	Загрози Вихід на ринок нових конкурентів Підприємства по виробництву органічної продукції Підробка продукції під екологобезпечну

**Джерело: складено автором на основі власних досліджень*

Наступним етапом буде розробка організаційно-економічного механізму управління екологобезпечним використанням земель.

На даній стадії необхідно дати відповідь на наступні питання :

- сценарій проведення туристичного бізнесу;
- стратегія розвитку підприємства;
- пропозиція цінності послуги;
- визначення ядра агротуризму;
- форма організації виробництва;
- розміри капіталу та можливості залучення додаткових коштів.

Необхідно визначитися у якій формі організації буде здійснюватися виробництво. Підвальна О.Г. обґрунтовує ведення туристичного бізнесу у вигляді кластерної структури, з чим ми погоджуємося.

На думку автора, кластер – складна динамічна система, що здатна при зміні зовнішніх або внутрішніх умов її функціонування і розвитку зберігати або вдосконалювати свою організацію з урахуванням минулого досвіду [4, с. 162].

В основі побудови кластеру лежать вертикальні та горизонтальні інтеграційні зв'язки. Горизонтальна інтеграція – підприємства галузі, які займаються такими ж видами діяльності. При вертикальній мають значення міжгалузеві зв'язки. Для агротуристичної діяльності за умов екологобезпечного використання земель учасниками можуть бути : наукові установи, освітні, державні та регіональні органи, транспортні та обслуговуючі організації.

Якщо ми для визначення ядра агротуристичної діяльності за умов екологобезпечного використання земель враховуємо що товаровиробник використовує

кластер для взаємодії з партнерами, тоді ядром будуть виступати фінансові організації.

Можливі джерела для проведення агробізнесу – це, головним чином, позабюджетні кошти: власні кошти власників садиб і власників супутніх туристичних послуг; кредити банків; міжнародна технічна та гуманітарна допомога (гроші спонсорів різних проектів у сфері розвитку агроекотуризму); гроші приватних інвесторів в об'єктах агроекотуризму; спонсорські кошти підприємств, що працюють на українському ринку. Ця фінансова система вже працює, проте потребує вдосконалення. Так, рекомендується спростити процедуру реєстрації проектів міжнародної технічної допомоги, розширити сферу спонсорства для підприємств, а порядок видачі кредитів зробити менш витратним [4, с. 29].

Розміри капіталу та можливості залучення додаткових коштів визначаються уже виходячи з кількості членів, місії, цілей та можливостей залучення інвесторів.

Сценаріїв проведення туристичного бізнесу має бути декілька, один із яких має враховувати самий негативний варіант розвитку бізнесу, а саме: врахування пандемій, закриття кордонів, неможливості проводити експортні операції. Інший варіант функціонування товаровиробника – коли все прекрасно : економіка процвітає, ВВП зростає, мінімальна інфляція. Третій варіант – реальні умови функціонування економіки, з урахуванням сезонності виробництва, ризиків сільського господарства, людського фактора.

Стратегія розвитку підприємства буде формуватися в залежності від вибраної форми організації, географічної локації, інших передумов функціонування.

Бабікова К.О., Ніколаєв К.Д. пропонують в схемі розвитку агротуризму визначити такі передумови : соціальні, природно-екологічні та економічні [2]. Серед останніх важливе значення мають специфіка економічної структури території, а саме, на нашу думку, навіть більше, історико-географічне районування. Тобто, чи проводилися здавна на території ярмарки, велася торгівля, на чому спеціалізується край.

Серед соціальних передумов вагоме місце має наявність житлових умов відповідного рівня. Це означає, що у новий відреставрований чи тільки побудований будинок швидше прийдуть туристи, а ніж у старий 100 літній будинок, де ніхто не проживає.

Від пропозиції цінності послуги, а саме – як Ви вмієте донести та подати споживачу необхідність придбання товару саме у Вас, які переваги над конкурентами, у чому Ваша унікальність продукції, як швидко Ви можете доставити продукт клієнту, залежить буде Ваша справа успішна чи ні. На даній стадії доцільно провести аналіз конкурентів, ринків та визначити свої можливості для зростання. Необхідно також виявити, який ринок для Вас буде першим для старту діяльності та яке ставлення місцевої влади до Вашої справи, чи отримаєте Ви підтримку у бажаному регіоні чи ні? Тому що, у разі пандемії, чи інших надзвичайних ситуацій, саме державна підтримка буде визначальним фактором для Вашої прибутковості. Адже, ні для кого не секрет, що в період COVID-19 були магазини та підприємства які працювали, у той час як більшість були на карантині. Оскільки одним із основних видів діяльності у сфері виробництва суб'єкта господарювання з екологічнобезпечним використанням земель є виготовлення сільськогосподарської продукції, то визначення каналів збуту та її реалізація є першочерговими завданнями при розробці стратегії розвитку.

Наступним кроком стане формування та впровадження самої бізнес ідеї. Тут розробляється конкретний фінансовий план, ставляться цілі, прогнозуються витрати та доходи. Також визначається який відсоток прибутку отримає кожен з учасників кластера. Розраховуються можливі ризики та втрати від здійснення сільськогосподарської діяльності.

На цьому етапі визначаються також принципи ціноутворення, обслуговуюча функція стосовно клієнта, а саме створення сервісної служби. Розраховується так звана пожиттєва

цінність клієнта, тобто скільки буде коштувати реклама, просування та обслуговування, з умовою того, що людина, яка раз спробувала Ваш товар чи послугу залишиться з Вами назавжди.

Основою бізнесу має бути постулат, що необхідно вести діяльність так, щоб клієнт не просто хотів прийти один раз, а щоб хотів повертатися.

Тому, обслуговуюча служба роботи з людьми має бути на високому рівні. Саме цим займається маркетинг товаровиробника.

Останнім кроком буде формування моніторингової служби та оцінки ризиків при веденні даного виду підприємництва.

В результаті аудиту створюється відділ поліпшення агропідприємства.

Висновки. Агротуристична діяльність з одного боку залежить здавалося б від самого товаровиробника, від його відкритості та готовності ділитися «таємницями» виробничого процесу, з іншого, якщо підходити до глибини цього питання, стає очевидним роль держави, а особливо регіональних органів влади.

Державне регулювання та підтримка стають вагомими важелями, які будуть допомагати, з одного боку, проведенню туристичної діяльності товаровиробнику, з іншого вони отримують ряд переваг :

- розширення сферу впливу у соціальному секторі;
- поліпшення зайнятості населення;
- зростання туристичної сфери держави;
- покращення здоров'я нації, а звідси підвищується працездатність;
- зростання ВВП як наслідок підвищення дохідності товаровиробника;
- підвищення доходів регіонів;
- зростання розмірів надходжень у державну казну від податкових платежів, як наслідок зростання прибутків суб'єктів господарювання;
- популяризація екологічнобезпечного способу життя, що призведе до зростання свідомості населення;
- збереження екологічної та культурної спадщини у аграрному секторі;
- дбайливе ставлення до природних ресурсів.

Наші подальші дослідження будуть спрямовані на виявлення тих інструментів, які може використати держава при побудові регіонального туризму в агропромисловій сфері.

Список літератури

1. Бабікова К. О., Ніколаєв К. Д. Сутність поняття та перспективи агротуристичної діяльності – складова збалансованого розвитку сільських регіонів. *Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. № 2 (44). URL : http://nd.nubip.edu.ua/2014_2/7.pdf (дата звернення: 18.07.2021).
2. Бондар В. В., Ганжа Я. Л. Агротуризм як вид диверсифікаційного розвитку сільськогосподарського підприємництва. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2012. № 4 (62). С. 114-120. URL : <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/tmppdf/372.pdf> (дата звернення: 18.07.2021).
3. Кацемір Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку агроекотуризму в Україні. *Інтелект XXI*. 2020. № 4. С. 28-31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-4.5>.
4. Підвальна, О. Г. Формування регіональної політики регулювання інноваційного розвитку сфери туризму : дис. ... д-ра екон. Наук : 08.00.05. Київ, 2021. 423 с. URL : <http://www.tnu.edu.ua/specializovana-vcena-rada-d-5205106>.

References

1. Babikova, K.O. and Nikolaiev, K.D. (2014), "Essence of the concept and future activities agritourism as a part of balanced development of rural areas", *Sci. Bull. NULES Ukraine*, no. 2 (44), available from: http://nd.nubip.edu.ua/2014_2/7.pdf, (Accessed: 18 July 2021).
2. Bondar, V.V. and Hanzha, Y.L. (2012), "Agrotourism as a type of diversification development of agricultural entrepreneurship", *Visnyk of Chernihiv State Technological University, series "Economic sciences"*, no. 4 (62), pp. 114-120, available from: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/tmppdf/372.pdf>, (Accessed: 18 July 2021).
3. Katsemir, Y. (2020), "Current state and prospects of agroecotourism development in Ukraine", *Intelekt XXI*, no. 4, pp. 28-31, doi: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-4.5>.
4. Pidvalna, O.H. (2021), "Formation of regional policy of regulation of innovative development of tourism sphere", D. Sc. Thesis, development of productive forces and regional economy, Taurida National V.I. Vernadsky University, Kiev, Ukraine, available from: <http://www.tnu.edu.ua/specializovana-vcena-rada-d-5205106>, (Accessed: 18 July 2021).

Summary

Hanna Yekel

AGRITOURISM ACTIVITY AS A COMPONENT OF ENVIRONMENTALLY SAFE LAND USE

The article examines aspects of agritourism as a component of environmentally friendly land use. The author conducted a SWOT-analysis of a producer with environmentally friendly land use. The form of the organization of production in the form of a cluster is offered. The main research methods are presented in the work : comparison - it is based on the analysis of the works of previous authors, structured - how to build agritourism activities, analysis - it is based on research by other scientists. Prerequisites for commodity producers and possible types of tourism with environmentally friendly land use are described. It is determined that state regulation and support become important levers that will help on the one hand to conduct tourism activities of the producer, on the other hand, they receive a number of benefits. It is established that the first step to the development and conduct of agritourism activities as a component of environmentally friendly land use is to understand your client. Working with the target audience involves creating conditions that will fully meet the needs of your customers. Defines the steps to be taken in the organization of agritourism, including: SWOT-analysis of producers with environmentally friendly land use, organizational and economic mechanism for managing environmentally friendly land use, the formation and implementation of the business idea, pricing principles, creating a service. The last step will be the formation of a monitoring service and risk assessment in conducting this type of business. As a result of the audit, a department for improving the agricultural enterprise is created.

Keywords: agritourism, activity, production, ecologically safe use of lands.